

Datum 14 december 2025
Betreft Schriftelijke reactie BNA op de Nota Ruimte

Nota Ruimte

Als BNA staan wij positief tegenover de Nota Ruimte en ondersteunen wij de keuze van het Rijk om de regie te pakken op de ruimtelijke opgaven van Nederland. Wij onderschrijven de holistische benadering die in de Nota wordt gehanteerd, waarin zowel de samenhang tussen de thema's als de regio's van Nederland in verhouding tot elkaar worden benaderd.

Ook herkennen wij ons in de positieve reacties uit het bedrijfsleven zoals verwoord in de schriftelijke reactie van VNO-NCW, op het terugpakken van regie door het rijk en de integrale benadering van wonen, werken en ruimte. Net als ondernemers zien wij dat de Nota helder richting geeft, maar dat de daadwerkelijke uitvoeringsagenda nog ontbreekt. Juist hier willen wij als Koninklijke Bond van Nederlandse Architectenbureaus constructief in meedenken.

Aanbevelingen

- De Nota legt complexe vraagstukken bij architecten neer. Betrek architecten bij de uitvoeringsagenda zodat de ambities naar haalbare oplossingen kunnen worden vertaald.
- Betrek lokale architecten voor lokale vraagstukken.
- Gebruik de kennis van architecten op het gebied van adaptief ontwerpen en stimuleer adaptieve bouw door consistente regelgeving en financiële impulsen.
- Zorg voor duidelijkheid over stikstof, zodat bouw en gebiedsontwikkeling niet worden vertraagd.
- Zorg voor een eerlijk aanbestedingsklimaat waarin kwaliteit wordt beloond.

Architecten dragen bij aan complexe ontwerpopgave

Wat wij zien is dat de effecten van de Nota op de bouw aanzienlijk zullen zijn en veel zullen vragen van architecten. De Nota gaat uit van compacte, adaptieve oplossingen en multifunctioneel ruimtegebruik, en erkent daarnaast het belang van lokale identiteit. Dit vormt een complexe ontwerpopgave.

Onze ervaring leert dat dergelijke ambities succesvol kunnen worden waargemaakt wanneer architecten al vroeg in het uitwerkingsproces worden betrokken. Het betrekken van architecten bij het opstellen van de uitvoeringsagenda garandeert dat de ambities worden vertaald naar haalbare, gedragen ruimtelijke oplossingen. Immers: de grote vraagstukken waar Nederland voor staat – woningbouw, energietransitie, klimaatadaptatie, economie en bereikbaarheid – vergen een hoge mate van planning en integrale afwegingen. Architecten werken van nature multidisciplinair en kunnen vroegtijdig bijdragen aan oplossingsrichtingen die kwaliteit, identiteit en toekomstbestendigheid garanderen.

Grootschalige oplossingen, lokale identiteit en draagvlak

De Nota identificeert terecht dat de inzet van grootschalige en industriële oplossingen nodig is om de woningnood het hoofd te bieden. Ook benadrukt de Nota het belang van behoud en creatie van lokale identiteit. Architecten kunnen deze spanning productief maken: door

compacte en hoogwaardige stedelijke indelingen te ontwerpen, door slimme functies te combineren (wonen, werken, defensie, landbouw, natuur), en door naoorlogse wijken en bedrijventerreinen zodanig te transformeren dat kwaliteit en karakter worden versterkt.

Hier liggen kansen waar de Nota zelf nog weinig concrete voorbeelden van geeft. Uit gesprekken met beleidsmakers blijkt dat juist die voorbeelden en oplossingen hard nodig zijn. Architecten kunnen deze leveren.

Lokale ontwerp kennis en draagvlak

Om lokale identiteit te creëren en te versterken, adviseren wij daarnaast om lokale architecten structureel te betrekken bij gebiedsontwikkelingen. Zij kennen de lokale ruimtelijke identiteit en kunnen deze verankeren in nieuwe ontwerpen – van unieke woningen tot industrieel gebouwde wijken.

Bovendien zijn architecten het proces van burgerparticipatie eigen en kunnen zij het maatschappelijk draagvlak voor ruimtelijke veranderingen vergroten en versnellen, met name in transformatiegebieden en krimpregio's. Dit voorkomt procedures en vertraging.

Adaptatie

Wij bemerken de keuze om ook in de lagere delen van Nederland te blijven ontwikkelen, en benadrukken dat dit de stimulering van adaptief ontwerp extra cruciaal maakt. Adaptatie zit voor een groot deel in de architectonische uitwerking en verschilt per locatie. Om dit mogelijk te maken, is het nodig om de kennis van architecten te benutten en bestaande barrières weg te nemen, zoals rigide en soms tegenstrijdige klimaat- en bouwregelgeving en onvoldoende financiële prikkels voor adaptieve bouw.

Wij zien bovendien een belangrijke kans om de adaptieve en holistische ontwerpbenaderingen van architecten expliciet te betrekken bij de ontwikkeling en transformatie van bedrijventerreinen. Hier ligt een directe mogelijkheid om de toenemende ruimtevraag van circulaire economie, energievoorziening en logistiek te combineren met versterking van lokale identiteit.

Stikstof

De ruimtelijke opgave vraagt om duidelijkheid over stikstof en landbouw. Een duurzame ruimtelijke strategie is alleen uitvoerbaar wanneer er helderheid bestaat voor zowel ontwikkelaars als boeren. Heldere keuzes en kaders zijn noodzakelijk om de impasse te doorbreken en voortgang te boeken. Architecten en bouwers kunnen bijdragen door stikstofarm te ontwerpen en te bouwen, maar een structurele en nationale oplossingsrichting is eveneens noodzakelijk.

Aanbesteden

Als laatste vragen wij met klem om in de uitvoeringsagenda de aanbestedingspraktijken in Nederland mee te nemen. In een eerdere brandbrief aan mevrouw Keijzer riepen wij al op om een eerlijk aanbestedingsklimaat te creëren waarin kwaliteit wordt beloond. Kwaliteit is een belangrijk thema in de Nota Ruimte. Het is een waarde die wij delen. Echter staat de huidige wijze van aanbesteden in Nederland het realiseren van kwaliteit in de weg. In plaats daarvan zorgt de huidige praktijk juist voor disbalans in plaats van een eerlijk speelveld en voor willekeur bij uitragende partijen. Dit komt door het ontbreken van één nationale standaard. Dit maakt dat architecten gedwongen zijn zich op een ongezonde competitieve wijze tot elkaar

te verhouden en veel capaciteit kwijt zijn. Dit is capaciteit die niet ingezet kan worden waar het echt nodig is: het bereiken van de kwaliteit die zowel in de Nota Ruimte als bij architecten hoog in het vaandel staan. Wij roepen daarom nogmaals op tot fair play bij aanbestedingen, te beginnen bij publieke diensten. Met oog voor haalbaarheid (denk aan hergebruik, arbeid, waarde), respect voor het metier van de architect en kostenbeheersing aan beide zijden van de tafel. Graag gaan wij in gesprek hoe dit in de uitvoeringsagenda meegenomen kan worden.

Conclusie

De Nota Ruimte biedt een noodzakelijke richting voor de grote ruimtelijke opgaven waar Nederland voor staat. Om deze ambities te vertalen naar haalbare, toekomstbestendige en gedragen oplossingen is de inbreng van architecten onmisbaar. Door architecten vroeg te betrekken, lokale kennis te benutten, adaptief bouwen te stimuleren, duidelijkheid te geven over stikstof en te zorgen voor een eerlijke aanbestedingspraktijk, kan de uitvoeringsagenda daadwerkelijk leiden tot een hoogwaardige leefomgeving in heel Nederland. BNA denkt graag constructief mee bij de verdere uitwerking.